

મોપાલ

26

જૂન 2025
ગુરુવાર

આજ કા મૌલિક

29 અધિકતમ

24 વ્યૂહતમ

બેબાક ખબર હર દોપહર

દોપહર મેટ્રો

Page-7

સીએમ હાઉસ મેં મીસાબંદિયોં કા પ્રાદેશિક સમ્મેલન સંઘર્ષકો સલામ... મુખ્યમંત્રી ને કિયા મીસાબંદિયોં કા સમ્માન

મોપાલ દોપહર મેટ્રો

દેશ મેં પચાસ સાલ પહોલે લગાએ ગએ આપાતકાલ કો લેકર ભાજપા ઇસ વક્ત પૂરે તેણે મેં કોણેસ પર હુંમાલાવર હૈ। જાહ જગહ કાર્યક્રમ અયોજિત હો રહે હોયાં। ઇસે કંઈ મેં આજ હાં સીએમ હાઉસ મેં મેપ્ર કે 700 મીસાબંદિયોં (લોકતંત્ર સેનાની) કા મુખ્યમંત્રી મોહન થાદવ ને સમીક્ષા કિયા ઉછોંને ઇસ અવસર પર કાર્નાટક કે રાજ્યપાલ થારચંદ ગાહલત ઔર હરિયાળા કે પૂર્વ રાજ્યપાલ કરસાન સિંહ સોલકી કો તાપ્રત્ર પ્રદાન કર સમ્પાનિત કિયા। ઇસ દૌરાન મુખ્યમંત્રી સમેત સાથી વક્તાઓને ને કહા કિ આગામી પોઢી કો ઉસ વક્ત કિયે ગયે સંઘર્ષ કી જાનકારી દેને કી જરૂરત હૈ। તબ દેશ કી આજાદી કો ખત્મ કર દિયા ગયા થા। દેશ મેં બાહર રાજ્ય મીસાબંદિયોં કે લિયે વિભિન્ન યોજના ચલા રહે હોયે લેકિન ગહલોત ને કહા કિ મુપ્ર ને ઇસ દિશા મેં સબસે જ્યાદા કામ કિયા હૈ। મુખ્યમંત્રી કોણેસ પર હુંમાલાવર રહે ઔર કહા કિ આપાતકાલ કે બાદ ભી જબ ઇસ દાલ કો સરકાર ચલાને કા મૌકા મિલા તો ઉન્હોને અને તંડવ કિયા। રાજ્ય સરકાર કે પિરાઈ ગઈ।

કાર્યક્રમ મેં લોકતંત્ર સેનાની સંઘ કે પ્રદેશ અધ્યક્ષ તપન ભૌમિક ઔર પ્રદેશ ભર સે મીસાબંદી શામિલ હોય। સીએમ હાઉસ મેં ઇસ કાર્યક્રમ મેં પૂર્વ સે આપ મીસાબંદિયોં કો બંડી સોણગત દી હોય। મોહન સરકાર ને તથ કિયા કિ ઇસેંઝોસે કે સમય જેલ એ સંતત્રતા સનાનીઓને કે અંતમ સંસ્કરાન કે લિએ દસ હજાર રૂપએ દિએ જાણે। ઉન્કા અંતમ સંસ્કરાન ભી રાજકીય સમ્માન કે સાથ કિયા જાણા।

આપાતકાલ કે 50 સાલ પૂરે હોને પર ભોપાલ મેં પ્રદેશ ભાજપા કાર્યાલય મેં ભી કાર્યક્રમ અયોજિત કિયા ગયા થા। ઇસ કાર્યક્રમ મેં કેંદ્રીય મંત્રી સીએમ પાટિલ, બીજેપી પ્રદેશ અધ્યક્ષ વીઠી શર્મા ને મીસાબંદી કા સમ્માન કરિયા થા। ઉન્નેંખે કે કિ ગુજરાત કે બાદ મધ્યપ્રદેશ યે સંદેશ દે રહ્યું હૈ કે રાષ્ટ્રવાદી લોગ જબ સરકાર ચલાને હોય તો કેવી સરકાર ચલાને હોય ઔર વિકાસ કે જો સૂચકાંક હોય, ઉન્મેં ઊપર જાતે હોય ઔર સંચે અર્થ મેં લોકતંત્ર કી સ્થાપાન કરીને હોય। કોઈ ચાચ વાલે કી આમ કિસાન વ્યવિત અગ્ર મુખ્યમંત્રી બનની હૈ તો ઇસેંઝોસે બંડી બાટ કિસી પાર્ટી કી કથા હોયાં। ઉન્નેંખે કહા કિ મૈં તો આપે બેટે કો શાદી કી તૈયારીઓને મેળા થા, લેકિન જબ પાર્ટી ને મુખ્યમંત્રી બનાયા તો મૈંને બેટે સે કથા કિ બર્ઝ અબ આપ હી તૈયારીયાં કરો, હમ તો ભોપાલ વાલે હો ગાયું। યાહી હમારી પાર્ટી કી વિશેષતા હૈ।

ગુજરાત કે બાદ મુપ્ર ને દિખાયા રાષ્ટ્રવાદી કેસી સરકાર ચલાતે હોય

ઇસ કાર્યક્રમ સે ફહેને સીએમ યાદવ ને એક મેડિયા સમ્પૂર્ણ કે સંબાદ સત્ર મેં હિસ્સા લિયા બાલદાની બહાની યોજના, વિરાસત સે વિકાસ અભિયાન, સિંહસ્ય મહારૂંઘ આદી પા અપને વિચાર રખેને હોય કે ગુજરાત કે બાદ મધ્યપ્રદેશ યે સંદેશ દે રહ્યું હૈ કે રાષ્ટ્રવાદી લોગ જબ સરકાર ચલાને હોય તો કેવી સરકાર ચલાને હોય ઔર વિકાસ કે જો સૂચકાંક હોય, ઉન્મેં ઊપર જાતે હોય ઔર સંચે અર્થ મેં લોકતંત્ર કી સ્થાપાન કરીને હોય। કોઈ ચાચ વાલે કી આમ કિસાન વ્યવિત અગ્ર મુખ્યમંત્રી બનની હૈ તો ઇસેંઝોસે બંડી બાટ કિસી પાર્ટી કી કથા હોયાં। ઉન્નેંખે કહા કિ મૈં તો આપે બેટે કો શાદી કી તૈયારીઓને મેળા થા, લેકિન જબ પાર્ટી ને મુખ્યમંત્રી બનાયા તો મૈંને બેટે સે કથા કિ બર્ઝ અબ આપ હી તૈયારીયાં કરો, હમ તો ભોપાલ વાલે હો ગાયું। યાહી હમારી પાર્ટી કી વિશેષતા હૈ।

જંગ હુઈ ખત્મ તો ડાલર કી અકિડ હુઈ કમ

નર્ડ દિલ્લીની બીતે સસાહ તક જબ ઇજરાયલ ઔર ઈરાન મેં જબ તક જંગ ચલ રહી થી, તો અમેરિકી ડાલર જોડાર દાહાડ મારતા નજર આ રહી થા, લેકિન વાર થમને કે બાદ યે અચાનક ધડ્ખામ હો ગયા ઔર ટૂટે હુએ ચાર સાલ કે નિચેલે સ્થર પા આ ગયા હૈ। અમેરિકા મેં મહાર્ડા બઢેને કે સાથ હી મંદી કી સંભાવનાઓને ડાલર કો કમ જોડને મેં અહમ ભૂમિકા નિભાઇ હૈ, જીવિકિ ઇસેકે ટૂટેને સે દૂસરી કરેસિયોને યેની ઓર્યો કો જબર્ડસ્ટ ફાયદા હુંદા હૈ। ડાલર મેં ગિરાવટ કા સબસે બડા લાખાથી યૂરો રહ્યા હૈ ઔર વે 1.1700 ડાલર પર હુંચ ગયા હૈ। ઇસ સાલ કે શુરૂઆતી મહીનોને ડાલર ઇડેક્સ 109 કે પાર તક પહુંચ ગયા થા।

અફનતી અલકનંદા મેં બસ ગિરી, 3 મૌત, 10 લાપતા

દેહરાદુન। ઉત્તરાખંડ કે રૂદ્રપ્રયાગ મેં ગુરુવાર સુબહ અલકનંદા નરી મેં બસ ગિર ગઈ। હાદસા ઘોલતીર મેં બદ્રીનાથ હાઇવે પર હુંદા। બસમે 18 લોગ સવાર થે, ઇન્મેં સે તોન કો મૌત હો ગઈ હૈ, જીવક 7 ઘાયલ હોય ઔર 10 લોગ લાપતા હોયાં।

હાદસે કી વજહ પતા નહીં ચલ પાઈ હૈ। ઇસમે પહેલે, હિમાચલ પ્રદેશ કે દો જિલોને મેં પિલ્લે 24 ઘણેંમાં બાદલ ફંદને કો 4 ઘણાનાં હુંદી કુલ્લું મેં જીવા નાલા, ગદ્દા ઘાટી કે શિલાગઢ ઔર બાંઝારા કે હોરનગઢ મેં બાદલ ફટા। ઇસેકે અલાવા કાંગડા જિલે કે ધર્મશાલા મેં બાદલ ફટા।

આતંકવાદ પર ભારત કી ચિંતા શામિલ નહીં

સાઝા સ્ટેટમેંટ પર દરતખત સે ભારત ને કિયા ઇંકાર

શંખાં, એઝેસી

ચીન કે કિંગડાઝો મેં હુંડી શંખાંડ સહ્યોગ સંગઠન કે રક્ષા મત્રીઓ કે બૈટક મેં ભારત ને જાઈંટ સ્ટેટ પર સાઇન કરને સે ઇન્કાર કર દિયા હૈ। આજ હુંડી બૈટક ભારત કી તરફ સે રક્ષા મત્રી

રાજનાથ સિંહને હેસ્સા લિયા। ઉન્નેંખે બૈટક ને અખિલ મેં જાઇંટ સ્ટેટમેંટ (સંયુક્ત ઘોષણપત્ર) પર સાઇન કરને સે ઇન્કાર કર દિયા। યાહેસાંસા ઇસલાએ લિયા ગયા ક્રોકિંગ ભાવના મેં આત્મકાંદર કે બાદ બ

ફોરેંસિક જાંચ જ્યાદા બારીક હોગી, આરોપી બચ નહીં સકેંગે

અબ પુલિસ કો મિલને વાલી હૈને હાઇટેક એમએફવી, સૈંપલો મેં નહીં હોગી ગફલત

દોપહર મેટ્રો, મોપાલ

મપ્ર પુલિસ કો જલ્ડ હી મોબાઇલ ફોરેંસિક વૈન (એમએફવી) મિલને જા રહી હૈનું। ઇસકા ફાયદા યથ હોણા કિ ગંભીર અપરાધોને કે આરોપી બચ નહીં સકેંગે। અભી કર્દી બાર આરોપી ડિસ્ટ્રિક્ટ બચ જાતે હૈ, ક્યારેક પુલિસ મોકે જો સૈંપલ જલ્ડ કરતી હૈ. ફોરેંસિક રિપોર્ટ મેં ઉસકી પુછિ નહીં હોતી। અબ સાત સાલ સે અધિક સજા વાલે ગંભીર અપરાધ મેં એમએફવી મૌકે પણ હાંદ્યો આપ વૈઝાનિક અધિકારી વિદ્યમરી જાંચ કે બાદ હી સૈંપલ જબક કરેંગે। એમએફવી મેં જાંચ કે બાદ હી 14 કિલો હોણી વિદ્યમરી જાતા હૈ કિ અભી જ્યાદાતર મામલોને સૈંપલ પુલિસ જબક કરતી હૈ, જિસમે કર્દી બાર લાપરવાહી હો જાતી હૈ।

ઉલ્લેખનીય હૈ કે નિયા કાનૂનું મેં પ્રવાધન હૈ કે સાત સાલ સે અધિક સજા વાલે અપરાધ મેં

ફોરેંસિક અધિકારી કો ઘટનાસ્થળ પર જાના અનિવાર્ય હૈ। દરઅસળ કર્દી બાર દેખને મેં આયા હૈ કે

પુલિસ ડાસ કો સૈંપલ જબક કરતી હૈ। ફોરેંસિક રિપોર્ટ મેં વહ યુરિયા યા કોઈ અય્ય કેમિકલ

નિકલતા હૈ। પુલિસ જો હાથિયાર જબક કરતી હૈ, ફોરેંસિક રિપોર્ટ મેં આતા હૈ કે યે હાથિયાર તો ચલને કી સિથિ મેં હો નહીં હૈ। ઇસી કો ધ્યાન મેં રહ્યે હું કેંદ્ર સરકાર દ્વારા સખી રાજ્યોનો એમએફવી પ્રદાન કી જા રહી હૈનું। બાદ મેં રાજ્ય જસ્તુર કો મુત્તાબિક અપને ખર્ચ પર ઇનકી સંખ્યા બદ્ધાણો સાત સાલ સે અધિક સજા વાલે ગંભીર અપરાધો મેં ઘટનાસ્થળ પર વૈઝાનિક અધિકારી જાએને। બતાયા જાતું હૈ કે મપ્ર કો 213 એમએફવી મિલના હોયાનું। ઇસ સાલ 57 વૈન મિલને કી કંદે સુધી હોયાનું। જબકિ 56 મપ્ર સરકાર ખરીદેયો। એક એસેન્સી વિની કો ક્રીબ થાણી હોયા જાતી હૈ। અફસરોનો કો કહાનું હૈ કે બીએસેસેસ્પી વી થાણી હૈ। બાદ મેં 65 લાખ બતાઈ જાતી હૈ। ઇને એમએફવી એવું કિટ કે અને સે ઘટનાસ્થળ પર હી પ્રાથમિક જાંચ તથા બેઠત તરીકે સે સાથ્ય સંકલન કિયા જા સકેંગો તથા સજા કા પ્રતિશત બેઝ્યા।

24 જિલો મેં તત્કાલ કામ

રીજનલ ફોરેંસિક ટૈબ (એમએસએલ) કે પાસ વર્તમાન મેં 137 વૈઝાનિક અધિકારી હૈનું। ઇન્કો રેંજ સુખાલાયોને કે 24 જિલોની એમએફવી મેં તૈનાત કર કામ શરૂ કિયા જા સકતા હૈ। એકાસેલ ને 1266 ના પદોને કો પ્રસ્તાવ ભી શાસન કો ભેજ્યો હૈ। ઇસમાં 202 પદ વૈઝાનિક અધિકારીઓને કેંદ્રીય.

ગુજરાત મેં બન રહી રૈન

જાનકારી કે મુત્તાબિક નેશનલ ફોરેંસિક સાંસ્કૃતિક ગંધી નગર, ગુજરાત ઇન એમએફવી કો તૈયાર કર રહી હૈ। યે ટાટા વિના ગાડી પર બનાઈ જા રહી હૈ। શુદ્ધાત મેં પ્રેયરાની જિલે કો એક-એક એમએફવી વી જાણી હૈ। બાદ મેં ભેગાલ, ઇંડોર, જબલપુર ઔર ગુલાયર કો છાં-છાં એમએફવી દેને કી યોજના હૈ। ઇન એમએફવી એવું કિટ કે અને સે ઘટનાસ્થળ પર હી પ્રાથમિક જાંચ તથા બેઠત તરીકે સે સાથ્ય સંકલન કિયા જા સકેંગો તથા સજા કા પ્રતિશત બેઝ્યા।

દેશ મેં પચાસ સાલ પહ્લે લગાએ ગએ આપાતકાલ કો લેકર રાજનીતિ કા દૌર

આપાતકાલ કે સમય કી પરિસ્થિતિઓની અધ્યયન કરતે હુએ કુછ લેખકોને પદ્ધતિ રિપોર્ટ

દોપહર મેટ્રો, મોપાલ

દેશ મેં પચાસ સાલ પહ્લે લગાએ ગએ આપાતકાલ કો લેકર રાજનીતિ કા દૌર જારી હૈ। ભાજપા ઇથે સર્વિધાન હ્યાન્ટ્યુ દિવસ કે રૂપ મેં મના હોય હૈ તો કાગ્રેસ ને ઇસ પર આપત્તિ જતાઈ હૈ। કાંઈ કમલાનાથ કે કારીબી ઔર ઇંડિયા જોંગાં અભિયાન કે પ્રેદેશ પ્રભાગી ભાસ્કર રાખ રોકડે ને પૂર્વ મંત્રી પીચીશી શર્મા કે સાથ પ્રેસ સે બાત કી ઔર કહા કે સર્વિધાન હ્યાન્ટ્યુ દિવસ મનાને કે નિર્ણય પર રોક લગાને કે લિયું એવું પ્રાંતીએ જીવિકા દાયર કી હૈ। ક્યારેક વિશ્વ મેં કાંઈ ભોલ્સ મનાય જાતા। લેખનીં ભારત સરકાર કે ગુહ મંત્રાલય ને 11 જુલાઈ 2024 કો અસાધારણ રાખત્વની મેં અધિસૂચના પ્રકાશિત કી થી કે 25 જુન 1975 કો તાનાશાહી પૂર્વક દેશ મેં આપાતકાલ લાગ્યું રિયાથા। ઇન્કો ને કાગ્રેસ ને સર્વિધાન હ્યાન્ટ્યુ દિવસ મનાય જાએ। ઇસકે બાદ સુરેણ દિન ગુહ મંત્રીને ને ટ્રેનીટ કર દેખેલાયાં કે ઇસ સર્વિધાન હ્યાન્ટ્યુ દિવસ મનાય જાએ। રોકડે ને કહા-દેશ મેં અબ તક લોખાં યે નહીં સર્વાંગ એપ કે આપાતકાલ ક્યાં લાગ્યું કિયા થા। આપાતકાલ કે સમય કી પરિસ્થિતિઓની અધ્યયન કરતે હુએ કુછ લેખકોને પદ્ધતિ રિપોર્ટ દી હૈ તો કુછ લેખકોને ને પદ્ધત મેં લિયા હૈ।

દિવિજય ને ઉઠાએ સવાલ

ઇથર સરકારી આદેશ પર પૂર્વ સીએમ દિવિજય સિંહ ને આપત્તિ જતાઈ હૈ। ઉન્હોને સર્વિધાન હ્યાન્ટ્યુ દિવસ કે કાર્યક્રમોની આયોજન પર સાવલ ઉત્તાએ વ કહું કે ભાજપા રાજનીતિક પાર્ટી ને ઉસે બાના કાર્યક્રમ કો આયોજિત કરું કે લિયું એવું કેંદ્ર સરકાર કે અધિકારી ઔર મધ્યપ્રદેશ ને નિયમ કે તહત તકિ વિભાગોનો આદેશ જારી કર રહા હૈ? ભાજપા સરકાર પૂરે તરીકે સે પ્રાસાન કા દુરૂહોયા કર રહી હૈ ઔર શાસકીય અધિકારીઓની ભાજપા કાર્યક્રમ ને ગતિ કરું હોયા હૈ।

નई વ્યવસ્થા લાગ્યું કી, જિસમે હર સાલ હોય મૂલ્યાંકન

ગ્રામ રોજગાર સહાયકોનું કો લાને હોંગે હર સાલ 60 અંક, નહીં તો નૌકરી જાએગી

દોપહર મેટ્રો, મોપાલ

અવકાશ લેને સે લેકર નૌકરી જાને સે પહ્લે સુનવાઈ કા પર્યાસ અવસર ભી મિલેગા

નૌકરી સે કે લિએ પરીક્ષા સે ગુજરાના હોયા

અધી ગ્રામ રોજગાર સહાયકોનું કો દસ્તાવેજોની કી છાનીબીની આધાર પર રહ્યું હોયા હૈ। માત્રી પ્રફલ પટેલ ને સાફ કર દિયા હૈ કે આગે જિન બી પંચાયતોનું ગ્રામ રોજગાર સહાયકોની નિયુક્તિ હોયા હૈ। ઇસકે લિએ વિધિવત પીક્ષા હોયા હૈ। ઇસકા સિસ્ટમ મીં તૈયાર કરાયા જા રહી હૈ। સખી નિયુક્તિના, મૂલ્યાંકન, નવીનીકરણ એવા અનુભૂતિના કી પ્રક્રિયા નર્ધી વ્યાસ્તાસ્થા કે સાથી હોયી। ચાંદી પરિષાન કે અનુભૂતિના કી પ્રક્રિયા નર્ધી વ્યાસ્ત

संपादकीय

फिर किस काम की तरक्की

जादी के साढे सात दशक के बाद और तकनीक के विकास के बावजूद यह एक बड़ी विडंबना है कि आए दिन कहीं संसाधनों के अभाव में मुश्किल में फँसे लोगों की जान जाने या महज सीवर की सफाई करते लोगों की मौत की खबरें आती हैं। उत्तर प्रदेश के वृद्धावन में सीवर की सफाई करने उत्तरे दो मजदूरों की मौत ने फिर यही दर्शाया है कि आर्थिक विकास के आंकड़ों की चकाचौंध में समाज के सबसे कमज़ोर तबकों की फिक्र करना ज़रूरी नहीं समझा जाता है। यहां एक ठेकेदार के कहने पर सीवर की सफाई के लिए उसमें उत्तरे दो मजदूरों की जहरीली गैस की चपेट में आकर मौत हो गई। जब मामले ने तूल पकड़ा तो प्रशासन की ओर से इस संबंध में मामला दर्ज किए जाने और मुआवजा देने के आश्वासन जैसी औपचारिकताएं पूरी की गईं। मगर यह समझना मुश्किल है कि इस तरह सीवर की सफाई कराने पर रोक के बावजूद संविधित सरकारी महकमे अखिर किन बजहों से पारंपरिक तरीकों से सीवर की सफाई और उसमें मरने वालों की त्रासदी की लगातार अनदेखी करते रहे हैं! अखिर क्या वजह है कि सीवर में सफाई करने उत्तरे मजदूरों की जोखिम भरी जिंदगी और इस काम में उनके अस्तित्व और गरिमा के सवाल पर सोचना हमें ज़रूरी नहीं लगता? त्रासदी यह है कि इस तरह के मामले कई बार सामने आते रहे हैं। इस मसले पर शीर्ष अदालत के स्पष्ट निर्देश और तीखी टिप्पणियों के बावजूद सरकारों ने शायद ही कभी निजी ठेकेदारों के खिलाफ सख्ती बरतने, किसी की जिम्मेदारी तय करने और सीवर में जोखिम भरे हालात में किसी इंसान को उतारने पर रोक को लेकर गंभीरता दिखाई हो। नतीजा यही है कि आजादी के साढे सात दशक बाद आज भी अक्सर सीवर की सफाई के लिए उसमें उत्तरे मजदूर अपनी जान गंवा रहे हैं। हालांकि सरकार के स्तर पर कुछ संस्थायें हैं जो ऐसे मामलों में संज्ञान लेती हैं और कार्रवाई भी करती हैं लेकिन यह सब बार बार ऐसी घटना के सामने आ जाने के बाद न सिर्फ नाकाफी लगती है बल्कि कई सवाल भी खड़े करती हैं। विचित्र बात यह है कि एक ओर विज्ञान और तकनीक की उपलब्धियों की बदौलत कृत्रिम मेधा से सभी काम आसान होने और अंतरिक्ष तक में अनुसंधान की नई ऊचाई छूने के दावे किए जा रहे हैं, दूसरी ओर अमानवीय हालात में कुछ लोगों को अपनी जान जोखिम में डाल कर सीवर में भूस कर उसकी सफाई करनी पड़ रही है। क्या ऐसा इसलिए हो पा रहा है कि इस समस्या के पीड़ित आमतौर पर समाज के सबसे कमज़ोर तबके से आते हैं? आज जब हम अर्थव्यवस्था की ऊचाइयों को हासिल करने के दावे कर रहे हैं, हर तकनीकी के उपयोग में सक्षमता की बात की जा रही है और तब सीवर सफाई के लिये मजदूरों को अथाह गंदी में उतरना पड़ रहा है। इसी तरह हाल में मप्र के गुना में एक बछड़े को बचाने के लिये कुएं में उत्तरे छह लोगों में से पांच लोगों की मौत की खबर भी हिला देती है। यह तब हुआ जब कई बचावकर्मी यहां पहुंच चुके थे लेकिन खबरें कहती हैं कि उनके पास बचाव के साधन उपकरण ही नहीं थे। यानि जब बुनियादी कामकाज में सुरक्षा, सतर्कता व तकनीक के उपयोग की ही कमी है तो आसमानी बातें और उपबब्ध कई बार फ़ीकों सी लगने लगती हैं।

नशीलो दवाओं के खिलाफ अंतर्राष्ट्रीय दिवस

नरीलो दवाओं के खिलाफ महत्वाकांक्षी युद्ध का आह्वान

शीतली दवाओं के दुरुपयोग और अवैध तस्करी के खिलाफ अंतर्राष्ट्रीय दिवस हर साल 26 जून को नशीली दवाओं मुक्त दुनिया को निर्मित करने के लक्ष्य को प्राप्त करने, कार्रवाई और सहयोग को मजबूत करने के लिए मनाया जाता है। इसका उद्देश्य गलत सूचनाओं का मुकाबला करना और नशीली दवाओं के बारे में तथ्यों को साझा करना है। साथ ही साक्ष्य आधारित रोकथाम, स्वास्थ्य जोखिमों और विश्व नशीली दवाओं की समस्या, उपचार और देखभाल से निपटने के लिए उपलब्ध समाधानों के बारे में जागरूकता पैदा करना है। अवैध ड्रग्स एवं तस्करी मानव के लिए बहुत बड़ी पीड़ा एवं संकट का स्रोत हैं। सबसे कमज़ोर लोग, खास तौर पर युवा लोग, इस संकट का खामियाजा भुगतते हैं। ड्रग्स का इस्तेमाल करने वाले और नशे की लत से जूझ रहे लोग अधेरी दुनिया में भटकते हुए कई चुनौतियों का सामना कर रहे हैं। नशीली दवाओं एवं ड्रग्स के खुद के हानिकारक प्रभाव, उनके द्वारा झेला जाने वाला कलंक, स्वास्थ्य संकट और भेदभाव और अक्सर उनकी स्थिति के प्रति कठोर और अप्रभावी प्रतिक्रियाएं दुनिया को एक महासंकट में धकेल रही हैं। इसलिये नशे एवं नशीली दवाओं के बढ़ते प्रचलन एवं तस्करी को रोकने के लिये दुनिया को एक जुट होकर इस महत्वाकांक्षी युद्ध को सफल बनाना नितांत अपेक्षित है।

हर साल संयुक्त राष्ट्र मादक पदार्थ एवं अपराध कार्यालय (यूएनओडीसी) वैश्विक जागरूकता अभियानों और नीति सिफारिशों का मार्गदर्शन करने के लिए एक थीम निर्धारित करता है। 2025 की थीम है- “जंजीरों को तोड़ना : सभी के लिए रोकथाम, उचावर और पुनर्प्रसिद्धि!” यह नारा सामुदायिक समर्थन, स्वास्थ्य सेवा तक पहुंच और नशीली दवाओं के दुरुपयोग और अवैध तस्करी से निपटने में वैश्विक एकजुटता की आवश्यकता पर जोर देता है। यूएनओडीसी की विश्व मादक पदार्थ रिपोर्ट 2020 के अनुसार, वर्ष 2018 में वैश्विक स्तर पर 269 मिलियन लोगों ने मादक पदार्थों का उपयोग किया, जो वर्ष 2009 की तुलना में 30 प्रतिशत अधिक है; तथा अनुमान है कि 35 मिलियन लोग मादक पदार्थ उपयोग विकारों से पीड़ित हैं। यह दिवस न्याय, शिक्षा, स्वास्थ्य देखभाल और वैकल्पिक आजीविका सहित रोकथाम में निवेश का आङ्गन करता है-जो टिकाऊ लचीलेपन के निर्माण के साथ उन्नत एवं स्वस्थ मानव जीवन का आधार हैं। दुनिया में

A photograph showing a variety of illegal substances and their paraphernalia. In the center-left is a glass ashtray filled with cigarette butts. To its right is a red lighter. Scattered across the wooden surface are numerous small white capsules, several larger yellow and blue capsules, and a clear plastic bag containing a white powdery substance. In the upper right corner, there are two white plastic containers with orange pills inside. To the far right, a clear plastic bottle with a yellow liquid is partially visible. The items are arranged on a dark, weathered wooden table.

सभी राष्ट्रों में राजनीति और इग्स का चोली
दामन का संबंध है, सभी देशों में बड़ी
राजनीतिज्ञ पार्टियों की नशा माफिया एवं
नशीले पदार्थों के तस्करों के साथ काफी
मिलीभगत है और यही वजह है कि दुनिया
'नशीले पदार्थों की राजनीति' के युग से
गुजर रही है। इसलिये भी यह समस्या उग्र से
उग्रतर होती जा रही है। जिससे समय के साथ
दुनिया में होइन, अफीम, गांजा, चरस के
अलावा अन्य नशों के साथ कैप्सूल और
नशीली दवाइयों का चलन बढ़ने लगा है।

नराजा दपाजा का उपयोग जारी रखने तक स्कृति वैशिक स्तर पर चिंता का विषय बनी हुई है, जिससे लाखों व्यक्ति, परिवार और समाज प्रभावित हो रहे हैं। इसलिये यह दिवस एक स्वस्थ और नशीली दवाओं से मक्तु समाज बनाने के लिए साध्या-आधिक

मुक्त समाज बनाने का लिए साक्षर-आवारा नौतियों, सामुदायिक सहभागिता और नुकसान कम करने की रणनीतियों के महत्व पर प्रकाश डालता है। पिछले वर्ष विश्वभर में 15-64 वर्ष की आयु के 300 मिलियन से अधिक लोगों ने नशीले पदार्थों का उपयोग किया है। मादक द्रव्यों के सेवन संबंधी विकास से पीड़ित 8 में से 1 व्यक्ति को उपचार मिल पाता है, जिससे बेहतर स्वास्थ्य सेवा पहुंच की तरफाल आवश्यकता उजागर होती है। वैश्विक नशीली दवाओं का व्यापार प्रतिवर्ष 400 बिलियन डॉलर से अधिक उत्पन्न करता है, जिससे संगठित अपराध, भ्रष्टाचार और हिंसा को बढ़ावा मिलता है।

इस बड़े संकट की रोकथाम की आवश्यकता
को महसूस करते हुए ही संयुक्त राष्ट्र
महासभा ने 7 दिसंबर, 1987 को संकल्प
42/112 के माध्यम से आधिकारिक तौर
पर इस दिवस को स्थापित किया। इसका
लक्ष्य नशीली दवाओं से संबंधित समस्याओं
से निपटने में वैशिक सहयोग को मजबूत
करना और दंडात्मक उपायों के बजाय
सार्वजनिक स्वास्थ्य-आधारित प्रतिक्रियाओं
को बढ़ावा देना है। नशीली दवाओं का

दुरुपयोग शरीर में लगभग हर प्रणाली को प्रभावित करता है, जिससे गंभीर अल्पकालिक और दीर्घकालिक परिणाम सामने आते हैं। मादक द्रव्यों के सेवन से दीर्घकालिक स्वास्थ्य स्थितियाँ पैदा होती हैं, जिसमें ओपिओडल, मेथ और सिथेटिक ड्रग्स सबसे ज्यादा मृत्यु दर और दीर्घकालिक अंग क्षति का कारण बनते हैं। इसके अलावा, नशीली दवाओं के दुरुपयोग के मानसिक स्वास्थ्य परिणाम उपयोगकर्ता से परे तक फैल जाते हैं, जिससे अवस्पर परिवार टूट जाते हैं, रोजगार छिन जाता है और अपराध दर बढ़ जाती है।

म इलका शुरूआत स प्रारंट हा यह समय
सभी आयु समूहों में फैली हुई है, लेकिन
युवाओं में यह विशेष रूप से चिंताजनक है,
जिसके स्वास्थ्य और सामाजिक परिणाम
महत्वपूर्ण हैं। नशा मुक्त भारत अधियान -
जागरूकता, शिक्षा और सामुदायिक कारबाहा
वाला एक राष्ट्रीय अधियान है। सीमा
नियंत्रण और नारकोटिक्स ब्यूरो
(एनसीबी) - बढ़ते नशीली दवाओं एवं नशे
उत्पादों की तस्करी से निपटता है। यह
नशीली दवाओं की जब्ती और अंतर्राष्ट्रीय
सहयोग पर काम करता है। नशे एवं ड्रग्स के
धंधे की रोकथाम एवं जन-जागृति के लिये
प्रधानमंत्री नरेन्द्र मोदी ने भारत में
उल्लेखनीय उपक्रम किये हैं, नवी-नवी
योजनाओं को लागू किया है। मोदी सरकार
नशीली दवाओं के दुरुपयोग के शिकार लोगों
के कल्याण, नशामुक्त एवं नशामुक्त भारत
को निर्मित करने के प्रतिबद्ध हैं।

पाकिस्तान ने भारत में आतंकवाद की है
तरह नशे एवं ड्रग्स को व्यापक स्तर पर
फैलाया है, जिसके दुष्परिणाम विशेषतः
पंजाब के साथ-साथ समूचे देश को भोगने
को विश्व होना पड़ रहा है। पंजाब नशे की

अन्नदाता की खुशहाली के लिए गैरसरकारी संगठनों को भी निभानी होगी बड़ी भूमिका

डा. राजन्द्र प्रसाद शर्मा

५ न्द्र सरकार द्वारा विकासित कृषि संकल्प अभियान के माध्यम से जिस तरह से देश के कोने कोने में उनानों तक पहुँचने का प्रयास किया गया है जिस तरह से खेती और उससे जुड़ी बानों से संबंधित जानकारी को साझा की गया है यह इस मायने में महत्वपूर्ण हो गया है कि अनन्दाता की खुशहाली में ही देष्ट खुपहाली संभव है। सरकार के साथ ही किसानी क्षेत्र में जुड़े गैरसरकारी उन भी आगे आते हैं तो अनन्दाता की हाली की ओर अधिक तेजी से राह लगत होगी। हालांकि मिशन फार्मर एटिस्ट परिवार जैसे संगठन नवाचारी बानों के नवाचारों को पहचान दिलाने किसानों के हित में लगातार प्रयासरत इसमें कांदी दो राय नहीं कि चुनावों के य सभी राजनीतिक दलों के केन्द्र में बान ही रहता है और किसानों के लिए नलुभावन बादों की बरसात कर दी जाती र कभी इस बात को गंभीरता से नहीं देखा गया कि किसान का भला कर्ज माफी बिडम्बना है कि छोटी से छोटी वस्तु का अदान कर्ता अपनी वस्तु को बेचने का दाम तय करता है वहीं दूसरी ओर अनन्दाता अपने खून पसीने से सबका पेट ही नहीं बाल्कि इससे भी अधिक यह कि देश अर्थ व्यवस्था को गति देने का प्रमुख कक्षी है। इस सबके बावजूद किसान अपनी उपज ओने पाने भावों में बेचने मजबूर होना पड़ता है। उसकी मेहनत का बिचौलियों को चला जाता है। टमाटर का सबसे बड़ा उदाहरण माना जा सकता है कभी अनन्दाता को रुलाता है तो कभी उनको पर कभी भी किसी मण्डी के इतियें को रुलाते नहीं देखा होगा। यहाँ देखने को मिलता है कि अनन्दाता को उत तो दूर मण्डी में ले जाने तक के खर्च

इसमें कोई दो राय नहीं कि चुनावों के समय सभी राजनीतिक दलों के केन्द्र में किसान ही रहता है और किसानों के लिए लोकलुभावन बातों की बरसात कर दी जाती है पर कभी इस बात को गंभीरता से नहीं समझा गया कि किसान का भला कर्ज माफी से नहीं हो सकता।

एक उदाहरण मात्र है।
इसमें कोई टो गार

इसमें किसानों के हित में बड़े और लाभकारी निर्णय किये गये हैं। प्रधानमंत्री किसान सम्मान निधि या फसल बीमा जैसी योजनाएं और फसल की बुवाई से पहले ही न्यूनतम समर्थन मूल्य की घोषणा निश्चित रूप से सराहनीय पहल है। हालिया 15 दिन का विकासित कृषि संकल्प अभियान को भी निश्चित रूप से सराहनीय पहल माना जा सकता है। इस सबके बीच सवाल यह भी उठता है कि देश में बहुत से प्रगतिशील और अपने बेल बूटे पर खेती के क्षेत्र में नवाचारों को फलीभूत कर रहे हैं उनको प्रोत्साहित करने के प्रयास भी होने चाहिए। हालांकि कृषि पत्रकार और मिशन फार्मर साईटिस्ट परिवार के माध्यम से लगातार ऐसे कर्मयोगी किसानों को आगे लाने, प्रोत्साहित करने और उनके प्रयोग को अन्य किसानों के सामने के समग्र प्रयास डॉ. महेन्द्र मधुप जैसे कर्मयोगी द्वारा लगातार किये जा रहे हैं। डॉ. मधुप 2017 से इस मॉडल को किसान वैज्ञानिकों

को जावनशीला में उत्तरकर, देश-विदेश में उनकी पहचान को विस्तारित करने में जुटे हैं। इसे सकारात्मक पहल लाना जा सकता है। देश का मीडिया भी इसे लेकर गंभीर है और यही कारण है कि प्रमुख मीडिया युप किसान से संबंधित जानकारियों का समावेश करते हुए नियतकालीन परिषिष्ठ प्रकाशित कर रहे हैं। डॉ. मधुप जैसे ही खेती किसानी के क्षेत्र में कार्य कर रहे गैर सरकारी को भी आगे आना चाहिए और जो तथाकथित किसान हितेशी बने हुए हैं उन्हीं भी ऐसे कर्मयोगी किसानों के नवाचारों को प्रमुखता देनी चाहिए।

अन्नदाता को मेहनत हो काम आ रही है।

नियमा का विद्यान मनुष्य का
लिए हुआ है, मनुष्य का
निर्माण नियमों के लिए नहीं

- रामताथ

आज का इतिहास

- 1498: चीन में पहला टूथ ब्रश बनाया गया। आधुनिक टूथ ब्रश के पहले मॉडल को चीन के राजा ने पेटेंट कराया था।
  - 1714: स्पेन और नीदरलैंड ने व्यापार एवं शांति समझौते पर हस्ताक्षर किए।
  - 1945: सैन फ्रासिस्को में 50 देशों ने संयुक्त राष्ट्र घोषणा पत्र पर हस्ताक्षर किए।
  - 1949: बेल्जियम के संसदीय चुनाव में पहली बार महिलाओं को मतदान का अधिकार मिला।
  - 1976: कनाडा के टोरंटो में सीएन टॉवर को जनता के लिए खोला गया। 1,815 फुट की यह इमारत उस समय दुनिया की सबसे ऊँची इमारत थी।
  - 1982: एयर इंडिया का पहला बोइंग विमान ‘गौगीशंकर’ बम्बई (अब मुंबई) में दुर्घटनाग्रस्त।
  - 1992: भारत ने ‘तीन बीघा गलियारा’ 999 वर्ष के लिए बांग्लादेश को पट्टा पर दिया।
  - 1999: अमेरिकी ऊर्जा विभाग के हथियार कार्यक्रम के प्रमुख विक्टर रीस का इस्तीफा।
  - 1999: बुडापेस्ट (हंगरी) में विश्व विज्ञान सम्मेलन की शुरुआत।
  - 2000: बांग्लादेश को अंतर्राष्ट्रीय क्रिकेट काउंसिल की पूर्ण सदस्यता दी की गई।
  - 2004: पाकिस्तान के प्रधानमंत्री जमाली का इस्तीफा। शुजात हुसैन नए कार्यवाहक प्रधानमंत्री बने।
  - 2008: बहुराष्ट्रीय कंपनी रियोरिटो ने मध्य प्रदेश के छतरपुर जिले में हीरा खनन के लिए खनिज पट्टा माझिंग लीज हासिल कर बंदर डायमंड प्रोजेक्ट शुरू करने की घोषणा की।

आज का कार्टन

(साम्भार · माधुर जोशी)

